

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАДИМА
ГЕТЬМАНА

Факультет міжнародної економіки і менеджменту
Кафедра міжнародної економіки

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА «МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ 05 Соціальні та поведінкові науки
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 051 «Економіка»

Форма навчання: Денна

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА
на тему «Трансформація національних економічних моделей у глобальних умовах»
здобувача Гриневича Івана Вячеславовича
Науковий керівник: Загарій Віта Клавдіївна

(підпис)

Робота допущена до захисту перед екзаменаційною
комісією з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)

Завідувач кафедри: д.е.н., професор Столярчук Я.М.

(підпис)

Київ 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ТРАНСФОРМАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ МОДЕЛЕЙ У ГЛОБАЛЬНИХ УМОВАХ.....	7
1.1. Сутність, національних економічних моделей у глобальних умовах.....	7
1.2. Методи та особливості формування національних економічних моделей у глобальних умовах	15
1.3. Методичні підходи до оцінювання рівня національних економічних моделей у глобальних умовах	17
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ МОДЕЛЕЙ В ГЛОБАЛЬНИХ УМОВАХ.....	22
1.1. Дослідження ролі національних економічних моделей в сучасному розвитку економіки	22
1.2. Діагностика стану конкурентних переваг національних економічних моделей у глобальних умовах	25
1.3. Оцінка результатів діяльності національних економічних моделей у глобальних умовах	33
1.4. Напрями вдосконалення національних економічних моделей в умовах глобальних викликів	43
ВИСНОВКИ	48
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	50

ВСТУП

Актуальність дослідження. У сучасному світі процеси глобалізації та інтеграції відіграють провідну роль у формуванні національних економік країн. Трансформація національних економічних моделей стала необхідністю, обумовленою швидкими змінами у світовій економіці, розвитком технологій, глобальними екологічними викликами та змінами в соціально-економічних структурах.

Умови високої конкуренції та зростаюча залежність від міжнародних ринків вимагають від держав адаптації своїх економічних систем, впровадження інновацій та пошуку сучасних моделей розвитку.

Аналіз трансформацій національних моделей дозволяє виявити ключові тенденції та інструменти, які можуть бути використані для забезпечення стійкого економічного розвитку.

Глобалізація, технологічний прогрес та міжнародна інтеграція стали визначальними факторами сучасної економічної системи. В умовах швидких змін країни змушені переглядати традиційні підходи до формування економічної політики, орієнтуючись на нові глобальні реалії. Це включає адаптацію до сучасних вимог світового ринку, розвиток інноваційних галузей, вдосконалення інституційного середовища та підвищення конкурентоспроможності національних економік.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато авторів вивчали процеси трансформації національних економічних моделей у контексті глобалізації та посилення взаємозалежності між країнами. У своїх роботах вчені аналізують вплив глобальних економічних процесів, таких як цифровізація, міжнародна торгівля, інтегрування фінансових ринків, а також соціально-політичні зміни, на структуру та функціонування національних економік. Зокрема, останні дослідження приводяться в роботах Алішов Г. Н. [1], Гражевська Н.І. [4], Іванова М.І. [7], Корецька Н. І. [8], Ковальчук С.В. [9], Лисенко Ж.П. [11] та ін.

Для досконального розуміння цього питання важливо враховувати як загальні глобальні тенденції, так і специфіку національних умов, це уможливило розробити збалансовані рекомендації для адаптації економічної моделі.

Мета роботи полягає у аналізі процесів трансформації національних економічних моделей та визначенні напрямів їх вдосконалення в умовах глобальних викликів.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні **завдання**:

- розглянути сутність національних економічних моделей у глобальних умовах;
- дослідити методи та особливості формування національних економічних моделей у глобальних умовах;
- визначити методичні підходи до оцінювання рівня національних економічних моделей у глобальних умовах;
- дослідити ролі національних моделей економік в сучасній динаміці економіки;
- зробити діагностику стану конкурентних переваг національних економічних моделей у глобальних умовах;
- зробити оцінку результатів діяльності національних економічних моделей у глобальних умовах.
- визначити напрями вдосконалення національних економічних моделей в умовах глобальних викликів.

Об'єктом дослідження є процеси трансформації національних економічних моделей в умовах глобалізації.

Предметом дослідження є механізми, принципи та інструменти трансформації національних економічних систем у відповідь на глобальні виклики.

Методи дослідження. У ході дослідження трансформації національних економічних моделей у глобальних умовах було використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів, що забезпечили цілісність і системність наукового аналізу. Основу дослідницької стратегії становили методи теоретичного узагальнення та аналізу наукової літератури, які дали змогу дослідити еволюцію

підходів до визначення сутності національних економічних моделей, їх класифікацію та особливості функціонування в умовах глобалізації.

Порівняльний аналіз застосовувався для виявлення відмінностей між моделями різних країн і для оцінки їх здатності адаптуватися до сучасних глобальних викликів. Методологічну базу також доповнили індукція та дедукція, що дозволили логічно структурувати дослідження від загального до конкретного.

Аналіз статистичних даних був важливим для обґрунтування емпіричної частини роботи та дозволив оцінити конкурентоспроможність економік на основі кількісних показників.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів. Теоретична та методична значущість дослідження полягає у здійснених узагальненнях щодо впливу глобалізації на національні економічні моделі, розроблених методичних підходах до адаптації економічних стратегій, а також формуванні алгоритмів для аналізу економічних процесів в умовах глобальних змін. Отримані результати можуть бути використані не тільки для розв'язання проблем економіки саме України, але й до інших країн, стоячих перед аналогічними викликами в контексті глобалізації.

Практична цінність дипломної роботи полягає у розробці конкретних рекомендацій щодо вдосконалення економічної політики та адаптації національних економічних моделей до сучасних глобальних умов. Отримані результати мають безпосереднє значення для урядових структур, аналітичних центрів, міжнародних організацій та підприємств, оскільки вони можуть бути використані для підвищення ефективності економічної політики, сприяння інтеграції національних економік в глобальне середовище та оптимізації економічних процесів на національному рівні.

Інформаційна база дослідження відображає широкий спектр джерел, зокрема праці вітчизняних та зарубіжних науковців, які займаються проблемами глобалізації, економічного розвитку, трансформації економічних моделей. Також використовувалися статистичні дані з офіційних сайтів, звіти міжнародних

організацій та рейтингових агентств, фінансові звіти та інші публікації, які сприяли аналізу глобальних економічних процесів та їх впливу на національні економіки.

Структура дипломної роботи складається з вступу, 3 розділів, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ТРАНСФОРМАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ МОДЕЛЕЙ У ГЛОБАЛЬНИХ УМОВАХ

1.1 Сутність національних економічних моделей у глобальних умовах

Національні економічні моделі є сукупністю принципів, механізмів і інструментів, за допомогою яких держава організовує економічну діяльність, забезпечує соціальну стабільність і сприяє економічному розвитку. Кожна модель формується під впливом історичних, культурних, політичних, географічних та інших факторів, які визначають її специфіку [4].

У глобальних умовах значення національних економічних моделей полягає в їхній здатності адаптуватися до викликів і можливостей світової економіки. Глобалізація змінює традиційні межі національних економік, роблячи їх більш взаємозалежними та інтегрованими у світові фінансові, торговельні та виробничі системи [4].

Сутність національних економічних моделей у глобальних умовах полягає в адаптації управлінських концепцій, економічних інструментів і стратегій до сучасних викликів, які висуває міжнародне середовище. Ці моделі відображають унікальні риси кожної країни, включаючи її історичний, культурний і соціально-економічний контекст, але водночас інтегруються у глобальну економічну систему для досягнення економічної стійкості та конкурентоспроможності [11]

У сучасних умовах глобалізації національні економіки все більше залежать від транснаціональних корпорацій, які є одним із ключових рушіїв економічного розвитку. ТНК, завдяки своїм організаційним формам і методам діяльності, виступають не лише інструментом інтеграції, а й каталізатором трансформації національних економічних моделей. Вони активно впливають на розвиток міжнародного бізнесу, стимулюють участь національних фірм у світових ринках, а також формують нові підходи до розширення виробництва.

Одним із ключових чинників впливу ТНК на національні економічні моделі є їх здатність впроваджувати нові форми економічної діяльності. У сучасних умовах поряд із традиційною торгівлею все більше значення набувають такі форми, як виробниче співробітництво, обмін науково-технічними знаннями, передача технологій та розвиток інновацій. Ці процеси сприяють інтеграції національних економік у глобальний простір, стимулюючи їхню модернізацію та розвиток.

Значна частина міжнародного товарообміну здійснюється саме через ТНК, що визначає сучасну структуру міжнародних економічних зв'язків. Розширення виробництва, транснаціоналізація капіталу, посилення співробітництва між країнами-це основні зміни, які формують сучасні національні економічні моделі. Водночас національні економіки змушені реагувати на виклики глобалізації через вдосконалення регуляторних механізмів, розвиток інституційної бази та адаптацію до міжнародних стандартів [11].

Головним показником ефективності трансформації національних моделей є їх здатність зберігати внутрішню стабільність і водночас інтегруватися у глобальну економіку. Нові організаційні форми діяльності, такі як міжнародне виробниче співробітництво та кооперація у сфері технологій, створюють основу для довготривалого зростання. Це дозволяє національним економікам не лише адаптуватися до змін, а й брати активну участь у формуванні глобальної економічної архітектури.

Таким чином, національні економічні моделі у глобальних умовах-це динамічні системи, що змінюються під впливом міжнародних економічних тенденцій, транснаціоналізації капіталу, технологічного розвитку та зростаючої ролі співробітництва між державами[4].

Глобалізація спричинила значні зміни в структурі національних економік, які змушені адаптуватися до нових умов світового ринку. Одним із наслідків цих змін стало ускладнення продукції, що надходить у міжнародний товарообіг. Зростає частка унікального і комплектного устаткування, продукція постійно оновлюється, розширюється її асортимент, а також збільшується кількість взаємозамінних

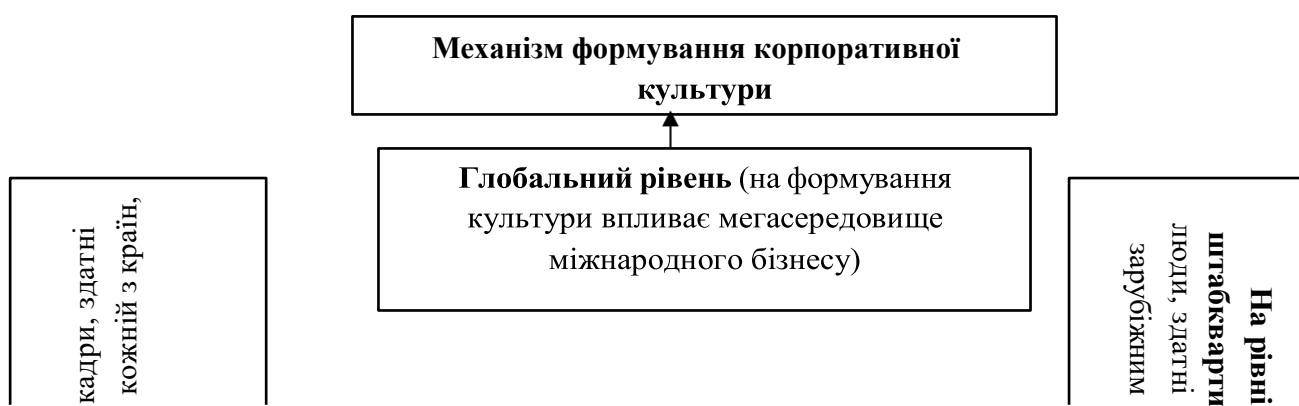
товарів, виготовлених різними технологічними способами. Збільшення ступеня обробки сировини, активізація поставок проміжної продукції, компонентів і деталей стали характерними рисами сучасного міжнародного ринку.

Ці процеси відображають важливий аспект трансформації національних економічних моделей: збільшення кількості та складності комерційних операцій на глобальному рівні. Ускладнення міжнародної торгівлі та виробничих зв'язків призвело до необхідності створення нових економічних інструментів і стратегій, які забезпечують багатогранність економічної діяльності [7].

Національні економічні моделі у глобальних умовах значною мірою формуються під впливом транснаціональних корпорацій. Їх діяльність, яка охоплює широкий спектр секторів і ринків, сприяє якісним змінам у формах і методах економічної взаємодії між країнами. Рівень диверсифікації виробництва, масштаби закордонних операцій, специфіка ринків і характер міжнародної кооперації ТНК визначають структурні зміни в економіках країн, де вони функціонують.

Особливості міжнародного менеджменту, такі як урахування культурних факторів, відмінності у підходах до управління персоналом, специфіка ринків праці та міжкультурна взаємодія, впливають на національні економічні моделі. Для ефективної інтеграції в глобальний простір країни адаптують свої економіки до нових умов, створюючи спільні механізми співробітництва, впроваджуючи сучасні технології та оптимізуючи економічну політику.

Таким чином, у глобальних умовах сутність національних економічних моделей полягає в здатності не лише підтримувати внутрішню економічну стабільність, але й адаптуватися до швидких змін на міжнародному рівні. Це досягається через ефективну інтеграцію в світову економіку, впровадження інноваційних підходів до торгівлі, виробництва та управління, а також урахування особливостей глобального ринку (рис.1.1).

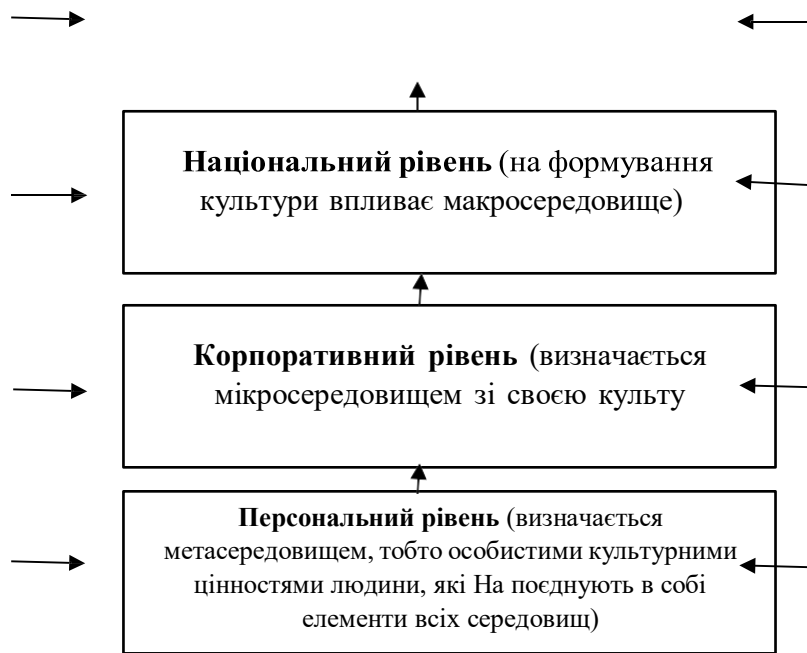

Рисунок.1.1. - Механізм формування корпоративної культури [7]

Багаторівнева структура економічної взаємодії в умовах глобалізації вимагає адаптації національних економічних моделей до нових викликів і можливостей. У цьому контексті важливу роль відіграють підходи до управління, які використовуються у транснаціональних корпораціях. Вплив ТНК на національні економічні моделі проявляється через створення багаторівневих структур, які поєднують управління на локальному та глобальному рівнях, сприяючи інтеграції національних економік у світову систему.

Одним із важливих аспектів є двоярусна структура управління, яка формується у межах ТНК. Вона охоплює рівень філій, що забезпечують локальну адаптацію діяльності до умов конкретної країни, і рівень головної або регіональної штаб-квартири, яка формує стратегії розвитку, враховуючи глобальні тренди. Така організація дозволяє поєднувати локальні економічні потреби з глобальними цілями, що є основою сучасних економічних моделей у глобальному середовищі (таблиця 1.1.) [12].

Таблиця 1.1 - Підходи до відбору персоналу в міжнародних корпораціях [12]

Підходи до відбору персоналу в міжнародних корпораціях
--

Етноцентризм	Поліцентризм	Регіоцентризм	Геоцентризм
управлінський персонал на всі ключові посади як дома, так і за кордоном підбирається з числа «домашніх» керівників	призначаються на керівні посади в країні базування і в країнах-реципієнтах представники національності даної країни	передбачається, що глобальні ринки повинні управлятися регіонально, і призначення на ключові посади визначається специфікою регіону	призначення на ключові посади визначається кваліфікацією працівника і не залежить від національності, культури, оточення

Підходи до відбору персоналу в міжнародних корпораціях є важливим елементом формування ефективної кадрової політики, яка сприяє досягненню стратегічних цілей компанії на глобальному рівні. Вибір того чи іншого підходу залежить від багатьох факторів, включаючи корпоративну стратегію, специфіку діяльності, культурне середовище та масштаб присутності на міжнародних ринках.

Етноцентричний підхід забезпечує єдність корпоративної культури та стандартизацію управління, однак може обмежувати адаптацію до локальних умов. Поліцентричний підхід сприяє гнучкості та врахуванню місцевих особливостей, але може ускладнювати координацію на глобальному рівні. Регіоцентричний підхід дозволяє оптимізувати управління у великих географічних зонах, забезпечуючи баланс між глобальними та локальними потребами. Геоцентричний підхід є найбільш універсальним, оскільки орієнтується на кваліфікацію працівника незалежно від його походження, що сприяє залученню найкращих кадрів та інтеграції глобальної стратегії [12].

Таким чином, кожен із підходів має свої переваги та обмеження, і їх вибір залежить від пріоритетів корпорації. Успішне управління персоналом у міжнародних корпораціях полягає у здатності гармонійно поєднувати ці підходи, адаптуючи їх до потреб бізнесу та умов глобального ринку.

Національні економічні моделі є основою для розуміння того, як країни організовують свої економічні процеси і взаємодіють з глобальними ринками. У глобальних умовах ці моделі набувають ще більшої важливості, оскільки взаємозалежність між країнами збільшується, а національні економіки повинні адаптуватися до міжнародних змін.

Сутність національних економічних моделей полягає в тому, що вони визначають стратегії та механізми, які країни використовують для досягнення економічного зростання, забезпечення зайнятості, стабільності цін, а також розвитку інфраструктури та соціальних послуг. Ці моделі враховують особливості політичного устрою, культурні, природні й історичні фактори.

1.2 Методи та особливості формування національних економічних моделей у глобальних умовах

Формування національних економічних моделей у глобальних умовах є складним і динамічним процесом, що враховує численні внутрішні та зовнішні фактори. В умовах глобалізації національні економіки стають все більш взаємозалежними, що змушує країни розробляти адаптивні моделі, здатні реагувати на зміни світового ринку.

Особливістю таких моделей є необхідність врахування міжнародних економічних, політичних і соціальних тенденцій, а також швидко змінюваних технологічних інновацій [5].

У глобальному контексті національні економічні моделі повинні балансувати між збереженням національної економічної незалежності та інтеграцією в міжнародні економічні процеси. Це вимагає від урядів країн продуманого підходу до зовнішньої економічної політики, включаючи торгові угоди, інвестиційні стратегії та взаємодію з міжнародними фінансовими установами. Крім того, національні моделі повинні враховувати нові глобальні виклики, такі як зміни клімату, демографічні зрушення, а також потребу в інноваціях і технологічному розвитку для збереження конкурентоспроможності.

Однією з ключових особливостей формування національних економічних моделей у глобальних умовах є необхідність орієнтації на сталий розвиток. Країни повинні знаходити шляхи для забезпечення економічного зростання, не завдаючи шкоди довкіллю та соціальній сфері. Це призводить до акценту на зелених

технологіях, енергоефективності та розвитку соціальної інфраструктури, що є важливими складовими сучасних економічних стратегій.

Окрім того, в умовах глобалізації національні економічні моделі змушені враховувати великі соціально-економічні дисбаланси, які виникають через нерівномірний розвиток різних регіонів. Це створює необхідність у впровадженні політик, що сприяють зменшенню соціальних та економічних розривів між різними групами населення, а також розвитку соціальних програм для підвищення рівня життя [5].

Таким чином, формування національних економічних моделей у глобальних умовах вимагає комплексного підходу, орієнтованого на інтеграцію країни в міжнародну економіку, врахування глобальних викликів і національних особливостей. Це забезпечує стабільність економічного розвитку і сприяє сталому прогресу в умовах глобальної конкуренції та взаємозалежності.

Управління людськими ресурсами є важливою складовою частиною національних економічних моделей, оскільки ефективність використання людського потенціалу прямо впливає на економічний розвиток країни. У глобальних умовах, де економіки країн стають все більш інтегрованими та взаємозалежними, виникає необхідність адаптації стратегій управління людськими ресурсами до змінюваних умов міжнародного ринку праці. Це потребує застосування сучасних методів, які враховують глобалізаційні виклики, технологічні інновації та нові соціальні вимоги.

Моделі управління людськими ресурсами в глобальних умовах повинні враховувати не тільки національні традиції і соціально-культурні особливості, але й глобальні тенденції, зокрема, зростання мобільності робочої сили, інтернаціоналізацію бізнесу та розвиток цифрових технологій.

У цьому контексті особливе значення має формування гнучких та адаптивних політик у галузі праці, здатних реагувати на зовнішні економічні фактори, такі як зміни в економічних циклах, міжнародні кризи або зміни в системах соціального забезпечення.

Методи формування національних економічних моделей у глобальних умовах включають розвиток стратегій, спрямованих на підвищення ефективності використання людських ресурсів, забезпечення рівних можливостей для всіх верств населення, підвищення рівня кваліфікації працівників та впровадження інновацій в управлінні трудовими ресурсами.

Це також передбачає інтеграцію кращих міжнародних практик у національні стратегії розвитку трудових ресурсів, зокрема шляхом адаптації політик, що забезпечують мобільність робочої сили, розвиток навчання протягом життя та підвищення конкурентоспроможності працівників [2].

Крім того, ефективне управління людськими ресурсами вимагає врахування соціальних та економічних наслідків глобалізації, таких як нерівність у доступі до робочих місць і відсутність можливості для розвитку в окремих регіонах.

З метою мінімізації цих проблем національні економічні моделі повинні включати заходи, спрямовані на зниження соціальних розривів, створення умов для розвитку соціальних програм та підтримки вразливих груп населення.

Отже, формування національних економічних моделей у глобальних умовах та методи управління людськими ресурсами тісно пов'язані між собою. Збалансоване поєднання цих аспектів дозволяє не лише адаптувати економічні моделі до змінюваних глобальних умов, а й забезпечити сталий розвиток через ефективне використання людського капіталу в межах країни та на міжнародному рівні (табл.1.2) [2].

Таблиця 1.2 - Моделі управління людськими ресурсами [2]

Підхід	Характеристики	Американські організації	Японські організації
Людський капітал ; Ринок праці	Витрати на навчання	Малі вкладення	Великі вкладення
	- Навички навчання; - Оцінка діяльності ; - Пріоритети	- Навчання конкретним навичкам; - Формалізована; - На першому місці зовнішні фактори	- Загальне навчання; - Неформалізована; - На пешому місці внутрішні фактори
	Характер найму	Короткостроковий	Довгостроковий
	Методи просування	Спеціалізовані сходи просування	Неспеціалізовані сходи просування

Відданість організації	- Трудові контракти; - Стимули; - Робочі завдання	- Прямі контракти по найму; - Зовнішні; - Індивідуальні робочі завдання	- Психологічні контракти; - Внутрішні; - Групова орієнтація у роботі
------------------------	---	---	--

У порівнянні моделей управління людськими ресурсами в американських і японських організаціях видно суттєві відмінності в підходах до розвитку та використання людського капіталу, ринку праці та організаційної культури. Американські організації орієнтуються на короткострокові цілі, інвестують менше в навчання співробітників і ставлять акцент на зовнішні фактори, такі як конкретні навички, які дозволяють швидко адаптуватися до змін ринку праці. Їхні методи просування в основному зосереджені на спеціалізованих сходах, що відповідає прагматичному підходу до кадрових змін та кар'єрного росту. Відданість організації базується на трудових контрактах і зовнішніх стимулах [2].

У свою чергу, японські організації надають великого значення довгостроковим інвестиціям у навчання співробітників і розвитку загальних навичок. Вони більше орієнтовані на внутрішні фактори, зокрема на довіру та командну роботу, а також на групову орієнтацію в роботі. Японські компанії використовують менш формалізовані підходи до навчання та кар'єрного просування, сприяючи постійному розвитку і лояльності своїх працівників через психологічні контракти і гнучкі робочі завдання.

Отже, американська модель управління людськими ресурсами характеризується більш інструментальним і короткостроковим підходом до використання людського капіталу, в той час як японська модель сприяє глибшому і довгостроковому розвитку співробітників, акцентуючи увагу на інвестиціях у навчання та підтримці внутрішньої корпоративної культури.

1.3. Методичні підходи до оцінювання рівня національних економічних моделей у глобальних умовах

Економічні моделі в глобальних умовах - це теоретичні конструкції або спрощені представлення реальних економічних процесів, що дозволяють аналізувати взаємодію різних факторів у світовій економіці.

Вони застосовуються для вивчення глобальних економічних тенденцій, таких як міжнародна торгівля, глобалізація, фінансові потоки, економічне зростання, екологічні виклики та інші питання, що виходять за межі окремих національних економік.

Такі моделі допомагають зрозуміти, як різні економічні системи взаємодіють між собою, як зміни в одній країні можуть вплинути на інші, і як глобальні тенденції можуть змінювати місцеві економічні ситуації.

Методичні підходи до оцінювання рівня національних економічних моделей у глобальних умовах-це сукупність методів та інструментів, що використовуються для аналізу та оцінки ефективності національних економічних систем у контексті глобальних змін, міжнародних взаємодій та викликів.

Оскільки національні економіки взаємодіють у глобальному просторі, важливо враховувати глобальні тенденції, такі як міжнародна торгівля, фінансові потоки, зміни в кліматі, технологічні інновації та інші фактори, що можуть впливати на економічний розвиток країни.

Наведемо кілька прикладів типів економічних моделей, що використовуються в глобальному контексті (табл.1.3):

Таблиця.1.3 - Кілька прикладів типів економічних моделей, що використовуються в глобальному контексті [8]

Тип економічної моделі	Мета та застосування
Моделі міжнародної торгівлі	Для аналізу того, як країни обмінюються товарами та послугами, які фактори впливають на торгові потоки та торгові бар'єри.
Моделі глобальних ланцюгів поставок	Для вивчення того, як глобальні ланцюги постачання товарів та послуг змінюються під впливом економічних, політичних або технологічних змін.
Макроекономічні моделі	Для аналізу економічного зростання, інфляції, безробіття та інших показників на глобальному рівні.
Екологічні економічні моделі	Для вивчення впливу економічної діяльності на довкілля, зміни клімату та сталий розвиток.

Отже, економічні моделі, що використовуються в глобальному контексті, є важливими інструментами для аналізу та розуміння складних взаємозв'язків між національними та міжнародними економіками.

Моделі міжнародної торгівлі допомагають дослідити механізми обміну товарами та послугами, а також вплив факторів, що визначають торгові потоки та бар'єри. Моделі глобальних ланцюгів поставок дають змогу оцінити, як економічні, політичні та технологічні зміни змінюють структуру постачання товарів і послуг на світовому ринку.

Макроекономічні моделі дозволяють аналізувати ключові показники економічного розвитку, такі як зростання, інфляція та безробіття, на глобальному рівні, що важливо для прогнозування економічних тенденцій. Водночас, екологічні економічні моделі сприяють розумінню впливу економічної діяльності на довкілля і сталий розвиток, що набуває все більшої важливості в умовах глобальних екологічних викликів.

У сукупності ці моделі дозволяють комплексно оцінювати глобальні економічні процеси, забезпечуючи країни і міжнародні організації необхідними інструментами для ухвалення ефективних політичних рішень і стратегічних планів у відповідь на виклики глобалізації та сталого розвитку.

У контексті глобалізації та зростаючого впливу транснаціональних корпорацій, оцінювання рівня національних економічних моделей набуває особливого значення. ТНК, що активно функціонують в більшості країн світу, суттєво змінюють економічні ландшафти, створюючи нові динаміки в міжнародній торгівлі, інвестиціях, технологіях і робочих місцях.

Вплив цих корпорацій на економіку країни часто перевищує традиційні механізми національних економік, що потребує нових підходів до оцінки їхнього рівня та адаптації до глобальних економічних змін.

В даний час практично у всіх країнах світу функціонують транснаціональні корпорації, поступово збільшуючи свій вплив та розповсюдження філій на нові державні території.

За дослідженнями ділового

журналу Forbes, більшість функціонуючих і впливових БНК належить США – 18%, трохи менший відсоток ТНК – 15% належить Франції та Великобританії. Перед таких країн, як Німеччина та Японія припадає 13% і 9% БНК відповідно. На інші країни, припадає близько 30% ТНК [19].

У сучасних умовах світової економіки, могутність транснаціональних корпорацій постійно зростає і позначається не тільки на інших компаніях, а й на стані цілих держав.

За багатьма економічними показниками, ТНК перевершують навіть деякі країни світу, що робить для них можливим диктувати та встановлювати на світовій арені свої правила гри. Навіть у Канаді 60% капіталу, з яких 40% – американські компанії, у переробній промисловості належить або контролюється іноземцями

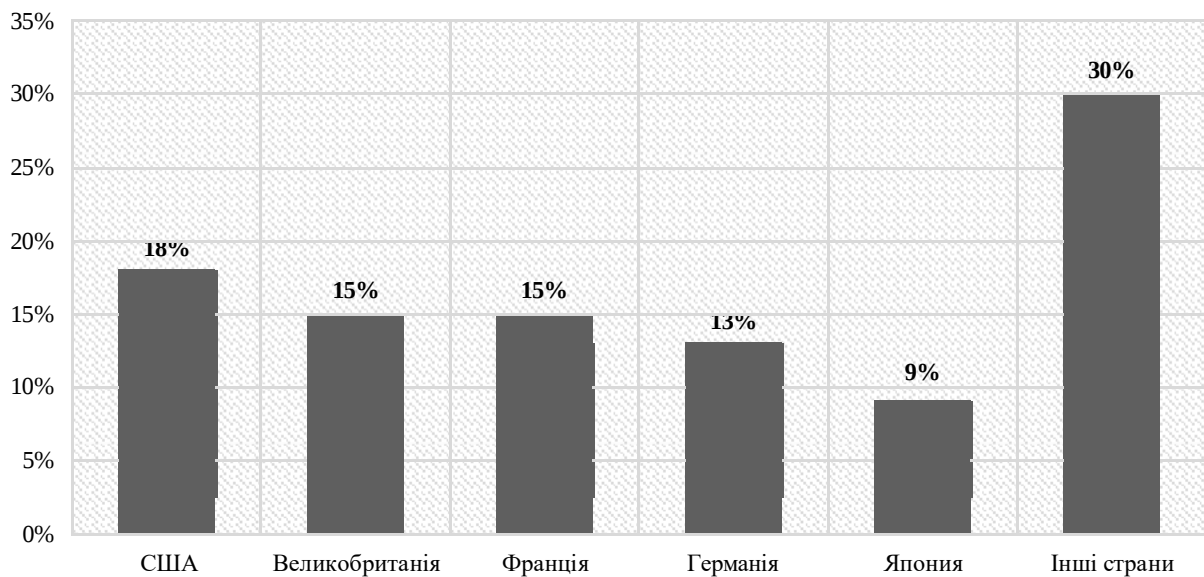

Рисунок.1.2 - Пайовий розподіл БНК між світовими країнами (Forbes 2024) [41].

Проаналізуємо залежність між індексом конкурентоспроможності та кількістю ТНК. Індекс глобальної конкурентоспроможності-глобальне дослідження і супроводжуючий його рейтинг країн світу за показником економічної конкурентоспроможності.

Розрахований за методикою Всесвітнього економічного форуму, заснований на комбінації загальнодоступних статистичних даних і результатів глобального опитування керівників компаній - великого щорічного дослідження.

Дослідження проводиться з 2004 року і в цей час представляє найповніший комплекс показників конкурентоспроможності по різних країнах світу.

Індекс глобальної конкурентоспроможності складений з 113 змінних, які детально характеризують конкурентоспроможність країн світу, що знаходяться на різних рівнях економічного розвитку.

Сукупність змінних на дві третини складається з результатів глобального опитування керівників компаній (щоб охопити широке коло факторів, що впливають на бізнес-клімат в досліджуваних країнах), а на одну третину із загальнодоступних джерел (статистичні дані і результати досліджень, що здійснюються на регулярній основі міжнародними організаціями).

Всі змінні об'єднані в 12 контрольних показників, що визначають національну конкуренто-спроможність:

- Якість інститутів;
- Інфраструктура;
- Макроекономічна стабільність;
- Здоров'я і початкова освіта;
- Вища освіта і професійна підготовка;
- Ефективність ринку праці;
- Розвиненість фінансового ринку;
- Рівень технологічного розвитку;
- Розмір внутрішнього ринку;
- КС компаній;
- Інноваційний потенціал.

У таблиці 1.4. представлені країни у яких знаходиться найбільша кількість ТНК (із 100 кращих за 2021 рік). Та відповідно рейтинг конкурентоспроможності даних країн [11].

Таблиця 1.4 - Зіставлення кількості ТНК та індексу конкуренто-спроможності за 2024 р. [41].

Країна	Місце у рейтингу	Кількість БНК (%)	Індекс конкурентоспроможності (%)
США	4	100,0	100,00
Німеччина	5	72,2	99,26
Великобританія	12	83,3	96,69
Японія	6	50,0	98,90
Франція	15	83,3	94,48

За сто відсотків у колонках «Кількість БНК» та «Індекс конкуренто-спроможності» взяті найвищі показники-18 компаній та значення індексу-5,43. Із таблиці.1.4 видно, що країни у яких знаходяться найрозвиненіші ТНК займають дуже високі позиції у рейтингу. З іншого боку, через невеликий вплив діяльності БК на деякі показники, які враховує індекс кореляція між кількістю ТНК та індексом конкурентоспроможності всього 8,9%. Далі розглянемо 20 найкращих БНК за рейтингом журналу Fortune. Дані компанії представлені у таблиці 1.5 [11].

Таблиця 1.5 - Топ-20 ТНК за рейтингом Fortune Global-500, [41]

Позиція	Назва	Обіг	Прибуток	Країна
		(млн. долл.)	(млн. долл.)	
1	Wal Mart Stores	421 849	16 389	США
2	Royal Dutch Shell	378 152	20 127	Великобританія
3	Exxon Mobil	354 674	3 046	США
4	Вр	308 928	-3 719	Великобританія
5	Sinopec Group	273 422	7 629	Китай
6	China National Petroleum	240 192	14 367	Китай
7	State Grid	226 294	4 556	Китай
8	Toyota Motor	221 760	4 776	Японія
9	Japan Post Holdings	203 958	4 891	Японія
10	Chevrolet	196 337	19 024	США
11	Total	186 055	14 001	Франція

12	Conoco Phillips	184 966	11 358	США
13	Volkswagen	168 041	9 053	Німеччина
14	AXA	162 236	3 641	Франція
15	Fannie Mae	153 825	-14 014	США
16	General Electric	151 628	1 644	США
17	ING Group	147 052	3 678	Голландія
18	Glencore International	144 978	1 291	Швейцарія
19	Berkshire Hathaway	136 185	12 967	США
20	General Motors	135 592	6 172	США

На долю США випадає найбільша кількість компаній - 176, але це на 14 менше, ніж у минулому році, Що пов'язано з нестабільністю валюти. На долю Китаю - 16 компаній. Серед всіх міст, чиї компанії ввійшли до рейтингу, Токіо поданий найзначущіше-56 компаній, далі Париж - 27, Лондон-24 и Нью-Йорк - 22.

Треба відзначити, що рейтинг показує не кращі з точки зору максимального нарощування капіталу за період компанії, а ті, які мають найбільший обіг.

Рейтинг є доволі нестабільним-компанії можуть часто та сильно змінювати позиції у ньому. Це тому що у рейтинг включені компанії з різних галузей.

Мається на увазі, що зміна кон'юнктури, наприклад, на ринку сільхоз продукції може дуже сильно впливати на одні компанії, але не дати впливу на інші. Фактично, існує деякі компанії, які постійно займають перші місця в рейтингу та ділять позиції тільки між собою в залежності від кон'юнктури різних ринків.

По результатам проведеного дослідження оцінки трансформації та рівня національних економічних моделей у глобальних умовах можна зробити кілька важливих висновків. По-перше, сучасні економічні моделі, що використовуються для аналізу глобальних процесів, є дієвими інструментами для розуміння складних взаємозв'язків між країнами та міжнародними економіками.

Методичні підходи до оцінювання рівня національних економічних моделей, як було показано в роботі, включають різноманітні типи моделей, що охоплюють макроекономічний аналіз, міжнародну торгівлю, екологічні економічні моделі, а також моделі глобальних ланцюгів постачання. Вони допомагають зрозуміти, як

зміни в одній частині світу можуть вплинути на інші країни та економічні процеси, що протікають у глобальному масштабі.

РОЗДІЛ 2.

ОЦІНКА ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ МОДЕЛЕЙ В ГЛОБАЛЬНИХ УМОВАХ

2.1. Дослідження ролі національних економічних моделей в сучасному розвитку економіки

У сучасній світовій економіці вагому роль відіграють національні економічні моделі, які визначають стратегічні пріоритети держав у розвитку бізнесу, стимулюванні інновацій та залученні інвестицій. Одним із ключових елементів, що впливають на глобальну економіку, - це діяльність ТНК.

Вони стали с провідниками інтеграції економік різних країн, поступово збільшуючи свій вплив через розповсюдження філій на нові території.

За даними журналу Forbes, найбільша кількість функціонуючих і впливових транснаціональних корпорацій належить США-18%. Такий високий показник є наслідком специфіки американської економічної моделі, яка спрямована на підтримку підприємництва, інновацій і відкритості для міжнародного співробітництва.

Економічні моделі Франції та Великобританії, які ґрунтуються на поєднанні ринкових механізмів із державним регулюванням, мають 15% від загальної кількості ТНК у світі. Німеччина, відома своєю соціально-ринковою економікою, забезпечує 13% ТНК, а Японія, економічна модель якої акцентує увагу на технологічному розвитку та довгостроковій стабільності, - дев'ять відсотків [19].

Національні економічні моделі опосередковують розвиток ТНК, значною мірою впливаючи на їх розвиток. Приклад: американські корпорації активно використовують переваги міжнародних ринків капіталу, тоді як японські компанії орієнтовані на довгострокову співпрацю з національними партнерами та зміцнення внутрішнього ринку. Німецькі ТНК часто демонструють високий рівень соціальної відповідальності, керуючись принципами сталого розвитку в своїй діяльності.

У контексті сучасного розвитку економіки важливо розглядати не лише загальні тенденції глобалізації, але й специфічні національні економічні моделі, що визначають адаптацію до змін у світовій економіці.

На початку ХХІ століття спостерігалася тенденція до інтеграції економік розвинутих країн з економіками країн, що відстають, шляхом прямих інвестицій, зменшення торговельних бар'єрів та інших економічних реформ, а в багатьох випадках також через імміграцію. Варто пам'ятати, що будь-яка спеціалізація в багатих країнах базується на порівняльних перевагах, створених зусиллями громадян, тоді як у бідних країнах вона прямує до ситуації природних порівняльних переваг.

У 2023 році Україна посіла 44-те місце в KOF Globalisation Index (Індекс рівня глобалізації країн світу) (рис.2.1).

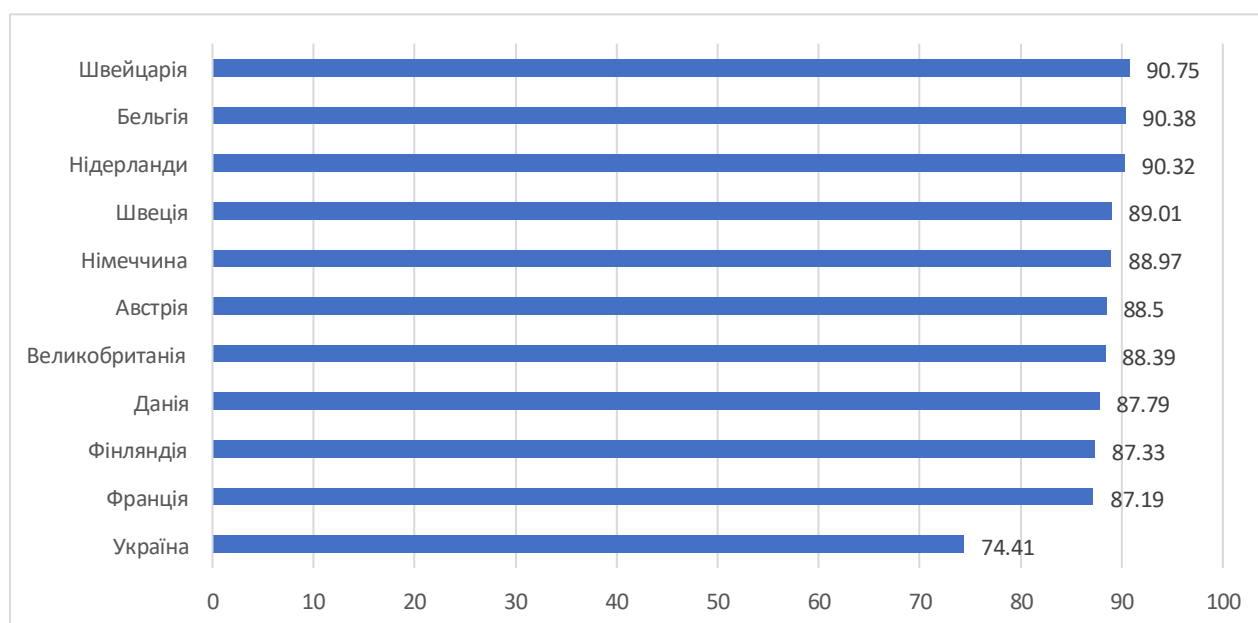

Рисунок 2.1-Індекс глобалізації окремих країн світу у 2023р. [41]

Індекс глобалізації відображає рівень інтеграції країни в глобальну економіку, політику, культуру і т.д. Високий індекс глобалізації вказує на те, що країна активно взаємодіє з іншими державами через міжнародну торгівлю, інвестиції, міграцію людей і технологій.

На основі наданих даних, можна побачити, що країни Європи в цілому мають високі показники глобалізації.

Наприклад, Швейцарія, Бельгія, Нідерланди та Швеція демонструють найвищі індекси (90,8, 90,4, 90,3 та 89 відповідно), це свідчить про високорозвинену інфраструктуру для міжнародної співпраці, стабільну економічну ситуацію та високий рівень технологічної інтеграції у всесвітні ринки.

Що стосується України, то її індекс глобалізації становить 74,4, що дещо нижче, ніж у більшості європейських країн. Це може бути пов'язано з економічними і політичними викликами, зокрема війною, що негативно впливає на зовнішню торгівлю, інвестиційну привабливість та міжнародні відносини країни. Однак, цей показник все ще вказує на значний рівень інтеграції України в світову економіку, і є потенціал для покращення індексу глобалізації після стабілізації ситуації в країні.

Незважаючи на глобальні виклики, індекс глобалізації України є значним і відображає певний рівень інтеграції в світову економіку. Однак для досягнення рівня розвитку, характерного для найбільш глобалізованих країн, Україні необхідно подолати наявні економічні та політичні труднощі. Країни з найвищими індексами глобалізації продовжують активно розвивати міжнародні відносини, сприяючи високому рівню економічного зростання та глобальної конкуренції.

Дослідження ролі національних економічних моделей у сучасному розвитку економіки показує, що в умовах глобалізації та швидких змін на світовому ринку кожна країна повинна адаптувати свою економічну стратегію до нових реалій. Національні економічні моделі є не лише відображенням внутрішніх економічних процесів, але й інструментом для взаємодії з глобальними економічними тенденціями.

Завдяки глобалізації економічні системи різних країн стають взаємозалежними, і національні моделі економічного розвитку часто включають елементи відкритості, інновацій, технологічного прогресу та соціального забезпечення. Проте, кожна країна в залежності від своєї історії, політичної ситуації та природних ресурсів обирає оптимальну модель розвитку, яка дозволяє їй максимально ефективно використовувати свої переваги.

В умовах сучасного світу важливо, щоб національні економічні моделі не лише відповідали глобальним вимогам, але й враховували особливості внутрішнього економічного середовища, соціальних потреб та культурних традицій. Врахування цих факторів дозволяє країнам не лише досягати стійкого економічного розвитку, але й зберігати національну ідентичність та незалежність у процесі глобалізації.

2.2. Діагностика стану конкурентних переваг національних економічних моделей у глобальних умовах

Діагностика стану конкурентних переваг національних економічних моделей у глобальних умовах-це процес оцінки та аналізу того, як національні економічні системи здатні конкурувати на світовому ринку та адаптуватися до глобальних змін.

Така діагностика передбачає вивчення ключових факторів, що впливають на конкурентоспроможність країни, таких як інновації, ефективність ресурсного використання, рівень технологічного розвитку, політична стабільність, соціальні інвестиції, структура виробництва та торгівлі, а також ступінь інтеграції в глобальні економічні процеси.

У глобалізованому світі, де країни постійно взаємодіють через міжнародну торгівлю, інвестиції, технологічні обміни, конкурентні переваги національних економік можуть змінюватися дуже швидко.

Тому діагностика стану цих переваг дає змогу виявити слабкі місця та потенційні можливості для покращення національної економічної стратегії, оптимізувати ресурси, а також ефективно використовувати зовнішні можливості для розвитку та зміцнення конкурентоспроможності на світовій арені.

Для подальшого аналізу стану конкурентних переваг національних економічних моделей у глобальних умовах на міжнародну торгівлю необхідно визначити вплив ТНК на світовий обіг.

У таблиці 2.3 наведені дані по світовому обігу та сукупному обігу ТНК за період з 2020 по 2024 рр.

Таблиця 2.1 - Світовий обіг, та обіг ТНК (2020-2024 pp.) [42]

Рік	Обіг ТНК (млн. дол.)	Світовий обіг (млн. дол.)	Відношення обігу ТНК до Світового обігу	Доля ТНК у світовому обігу
2020	17 361 111	20 436 338	84,95	50,97
2021	18 000 000	23 451 102	76,76	46,05
2022	17 500 000	19 012 892	92,04	55,23
2023	20 923 077	22 362 081	93,56	56,14
2024	20 769 231	26 088 639	79,61	47,77

Аналіз даних по обігу транснаціональних корпорацій та світовому обігу за період 2020-2024 років показує важливі зміни в контексті глобалізації та конкурентних переваг національних економічних моделей у сучасних умовах міжнародної торгівлі.

Протягом 2020-2024 років обіг ТНК зазнав певних коливань. У 2020 році він становив 17,36 трлн доларів, знизившись у 2022 році до 17,5 трлн доларів, але в 2023 та 2024 роках відбулося зростання обігу ТНК до 20,92 трлн доларів та 20,77 трлн доларів відповідно [42]. Це свідчить про відновлення глобальної економічної активності після наслідків пандемії, але також підкреслює вплив змін на світових ринках.

Відношення обігу ТНК до світового обігу коливалося від 84,95% у 2020 році до 79,61% у 2024 році, що вказує на деяке зменшення частки ТНК в загальному світовому обігу [42]. Це може бути результатом економічних коливань, зміни міжнародної торгівлі або нових геополітичних реалій, таких як економічні санкції чи адаптація до нових торгових відносин.

Доля ТНК у світовому обігу зросла з 50,97% у 2020 році до 56,14% у 2023 році, що відображає підвищену роль ТНК у глобальній економіці в цей період. Проте у 2024 році відзначено зниження цієї частки до 47,77%, що вказує на певні структурні зміни в міжнародній торгівлі або зміщення пріоритетів у глобальних економічних процесах [42].

Результати діагностики конкурентних переваг національних економічних моделей у глобальних умовах свідчать про те, що транснаціональні корпорації

залишаються важливими драйверами міжнародної торгівлі, однак зростання їх впливу на світовий обіг не є лінійним.

Протягом 2020-2024 років спостерігалися як позитивні, так і негативні тенденції, що вказують на змінювану роль ТНК у світовій економіці.

Зокрема, підвищення їх частки у світовому обігу в періоди відновлення економіки, а також зниження цієї частки в 2024 році, вказує на необхідність адаптації національних економічних моделей до нових глобальних реалій.

Структура обігу транснаціональних корпорацій у відсотках від загального стану конкурентних переваг національних економічних моделей у глобальних умовах залежить від багатьох факторів, таких як рівень інвестицій, інновації, доступ до ресурсів, політична стабільність, рівень розвитку інфраструктури та регуляторні механізми.

У глобальних умовах ТНК мають значний вплив на економіку, оскільки вони забезпечують більшість інвестицій, технологічний прогрес і сприяють міжнародній торгівлі.

Далі розглянемо галузеву структуру обігу ТНК у динаміці (табл. 2.2).

Аналіз структури обігу транснаціональних корпорацій за різними видами товарів і послуг протягом 2020-2024 років вказує на значні коливання в економічних показниках, що свідчить про вплив глобальних економічних умов, включаючи пандемію COVID-19 та інші міжнародні виклики. Загальний обіг ТНК у зазначений період спостерігає різке зменшення в 2021 році, що ймовірно відображає економічні наслідки пандемії, а також глобальну економічну нестабільність. Однак з 2022 року ситуація починає стабілізуватися, а обіг знову зростає, що може бути пов'язано з відновленням світової економіки та адаптацією до нових умов.

Таблиця 2.2 - Структура обігу ТНК у відсотках від загального стану конкурентних переваг національних економічних моделей у глобальних умовах

Види товарів	Обіг (млн. дол.)				
	2020	2021	2022	2023	2024

Всього	1 744 429	1 149 435	364 315	480 878	810 620
Товари	575 926	623 195	137 889	293 252	474 141
Видобувна та нафтова промисловість	135 378	117 835	41 560	79 301	112 210
Продукти харчування, напої, табачні вироби	75 291	180 458	1 631	54 455	50 389
Хімічна промисловість	202 788	135 107	60 732	68 072	155 201
Метал та вироби з металу	66 360	17 461	-428	3 323	25 123
Електричне та електронне устаткування	56 264	43 445	9 596	16 968	40 188
Види товарів	Обіг (млн. дол.)				
	2020	2021	2022	2023	2024
Послуги	1 168 503	526 240	226 426	187 626	336 479
Торгівля	45 468	26 239	-310	18 013	20 726
Транспорт і зв'язок	81 873	36 333	17 585	19 550	65 645
Фінансові послуги	781 951	260 516	60 720	91 739	116 353
Бізнес послуги	100 483	101 829	17 183	60 123	71 373

Зі значних видів товарів найбільше зростання обігу відзначається в хімічній промисловості, де в 2024 році показники значно вищі за попередні роки. Водночас, метали і вироби з металу демонструють негативну динаміку в 2022 році, що може бути пов'язано з коливаннями цін на світових ринках.

Найбільші показники обігу у послугах спостерігаються у фінансовому секторі, що також вказує на важливість фінансових послуг у діяльності ТНК. Зростання обігу фінансових послуг у 2024 році свідчить про відновлення економіки і необхідність для ТНК розширювати свої інвестиційні можливості.

Таким чином, в цілому, обіг ТНК у глобальних умовах показує зростаючу тенденцію в останні роки, зокрема в таких секторах, як хімічна промисловість, фінансові послуги та транспорт, що підтверджує адаптацію транснаціональних корпорацій до змінних економічних умов і їх здатність генерувати конкурентні переваги на глобальному рівні.

Транснаціоналізація бізнесу є складним і багатоаспектним процесом, який передбачає інтеграцію компаній на міжнародні ринки та їхню діяльність у кількох країнах одночасно. Цей процес створює як значні можливості, так і виклики для компаній, особливо в умовах глобалізації та швидких змін на світовому ринку.

Одним із головних викликів є правові та нормативні бар'єри. Кожна країна має свою юридичну систему, податкову політику та регулювання, що може ускладнювати ведення бізнесу на міжнародному рівні. Для транснаціональних компаній це означає необхідність адаптувати свою стратегію, відповідно до вимог кожної країни, в якій вони працюють, що потребує значних інвестицій у юридичну підтримку та дослідження місцевих законів.

Крім того, політична нестабільність в деяких країнах може спричиняти ризики для ведення бізнесу, таких як зміни в податковій політиці, обмеження на іноземні інвестиції або конфлікти.

Іншим серйозним викликом є культурні різниці та управління міжнародними командами. Взаємодія з різними культурами потребує розуміння специфіки ведення бізнесу в кожній країні, врахування національних звичаїв та етики. Компанії повинні розвивати ефективні комунікаційні стратегії, а також адаптувати свою корпоративну культуру до багатонаціональних команд.

Проблеми в управлінні людськими ресурсами можуть призвести до неефективності в роботі та зниження продуктивності.

На додаток до цих викликів, компанії також стикаються з конкуренцією на глобальному ринку, що вимагає постійного вдосконалення своїх продуктів та послуг. Транснаціональні корпорації повинні інвестувати в інновації, нові технології та підтримувати високу якість, щоб залишатися конкурентоспроможними.

Однак, транснаціоналізація бізнесу відкриває також значні можливості. По-перше, вихід на нові ринки дозволяє компаніям значно розширити свою клієнтську базу, отримати доступ до нових джерел прибутку та знизити ризики, диверсифікуючи свою діяльність. Збільшення обсягу продажу на міжнародних ринках може призвести до економії на масштабах, що сприяє зниженню витрат і підвищенню ефективності.

Іншою можливістю є доступ до нових технологій і ресурсів. Транснаціональні корпорації можуть використовувати інновації та технологічні розробки з різних частин світу для підвищення своїх конкурентних переваг. Вони

можуть скористатися новими методами виробництва, покращити свою продуктивність і швидкість реагування на зміни на ринку.

Для того, щоб краще зрозуміти ці процеси, необхідно розглянути структуру обігу ТНК за країнами у період з 2020 по 2024 роки.

Аналіз цієї структури дозволяє виявити, які країни є основними гравцями на світовому ринку, як змінюються їхні позиції та конкурентні переваги в умовах швидких змін, таких як економічні кризи, зміни в політичному кліматі або глобальні пандемії.

Це також дає змогу зрозуміти, якими є основні товари та послуги, які визначають успішність ТНК на різних ринках, і як ці товари співвідносяться з економічними стратегіями країн.

Розгляд структури обігу ТНК по країнах за 2020-2024 роки дозволить оцінити не лише фінансові потоки, але й фактори, які визначають їх стабільність. Це може включати аналіз політичних, соціальних та економічних змін у ключових країнах і регіонах, а також виявлення тенденцій, які можуть визначити напрямки розвитку національних економічних моделей у найближчому майбутньому.

Розглянемо структуру обігу ТНК за країнами у 2020-2024 рр. (табл.2.3).

Таблиця 2.3 - Структура обігу ТНК за країнами (2020-2024 рр.) [43]

Країна	Обіг (%)				
	2020	2021	2022	2023	2024
Всього	96,14	96,32	94,67	95,86	96,19
Розвинені економіки	85,25	85,58	78,59	77,32	82,57
Євросоюз	55,12	39,58	46,75	20,60	28,85
США	16,08	24,32	12,48	31,18	29,45
Японія	2,03	4,51	1,36	4,45	5,81
Економіки, що розвиваються	10,90	10,74	16,07	18,53	13,62
Африка	0,74	1,80	1,57	1,68	1,06
Латинська Америка	2,65	1,39	-0,92	3,07	1,24
Західна Азія	2,31	1,16	6,76	-0,06	1,33
Південна, східна та південно-східна Азія	5,19	6,33	8,59	12,00	9,98

Аналіз структури обігу ТНК за країнами за період з 2020 по 2024 роки показує суттєві зміни в розподілі економічної діяльності на глобальному рівні. Загальний обіг ТНК залишається високим, коливаючись на рівні близько 96%, що свідчить про стабільність та домінування транснаціональних корпорацій у світовій економіці.

Розвинені економіки займають значну частину цього обігу, однак спостерігається певне зниження їхньої частки, з 85,25% у 2020 році до 82,57% у 2024 році. Цей спад можна пояснити змінами в глобальній економіці та адаптацією до нових викликів [43].

Серед розвинутих економік найбільше зниження обігу спостерігається в Євросоюзі, де його частка падає з 55,12% у 2020 році до 28,85% у 2024 році. Це свідчить про певні економічні труднощі та зменшення впливу Євросоюзу в глобальному обігу ТНК. Натомість Сполучені Штати, попри коливання, займають значну частку обігу, особливо в 2023 році (31,18%) і зберігають стабільну роль на світовій арені [43].

Економіки, що розвиваються, демонструють поступове зростання в обігу ТНК, зокрема в регіоні Південної, Східної та Південно-Східної Азії, де їхня частка зростає з 5,19% у 2020 році до 9,98% у 2024 році [43].

Це відображає зростаючий вплив азіатських економік на світовій економічній карті, а також їхнє зміцнення як центрів для глобальних ланцюгів постачання та інвестицій.

Таким чином, структура обігу ТНК за країнами відображає зміну розподілу глобальних економічних впливів, де розвинені країни зберігають свою важливість, але економіки, що розвиваються, поступово набирають сили. Ці зміни створюють нові можливості та виклики для міжнародного бізнесу і потребують адаптації стратегій для ефективної конкуренції в глобальному середовищі.

Загалом, результати дослідження свідчать, що глобалізація і роль транснаціональних корпорацій є суттєвими факторами, що визначають конкурентоспроможність національних економічних моделей. Обіг ТНК

демонструє тенденції до відновлення після кризових періодів, однак також спостерігається зменшення їх частки у світовому обігу, що вказує на змінювану роль ТНК у глобальній економіці.

Зміни у структурі обігу ТНК, зокрема зростання частки країн, що розвиваються, і зниження частки розвинених економік, підтверджують необхідність адаптації національних економік до нових умов міжнародної торгівлі та економічних реалій. Однак, найбільший обіг ТНК зберігається в таких галузях, як хімічна промисловість та фінансові послуги, що підкреслює важливість технологічного прогресу для підвищення конкурентоспроможності.

Отже, для подальшого розвитку національних економік країнам важливо інтегрувати свої стратегії в глобальні економічні процеси, забезпечувати інновації, розвивати конкурентоспроможні галузі та враховувати потенційні ризики. Це дозволить країнам не тільки зміцнити свою позицію на міжнародному ринку, а й забезпечити сталий економічний розвиток в умовах глобальних змін.

2.3. Оцінка результатів діяльності національних економічних моделей у глобальних умовах

Передумовами транснаціоналізації та інтернаціоналізації української економіки стали накопичення та концентрація українського капіталу.

Активний розвиток транснаціоналізації капіталів у сучасній економіці вимагає раціонального підходу в реаліях бізнес-процесів України, що означає, що транснаціоналізація повинна бути ретельно перевірена на етапі формування світових процесів транснаціоналізації капіталу.

Що стосується сучасних міжнародних компаній, для них характерне значне збільшення масштабів операцій, підйом оборотів, а також розмірів прибутку та перетворення коштів. У нинішніх умовах розвитку економіки основний вектор ТНК спрямований на зменшення економічних і навіть фінансових ризиків. Для цього застосовується диверсифікація капіталу, що розміщується в різних країнах та регіонах.

Також можна зазначити, що транснаціональні корпорації прагнуть прискорити виробництво в регіонах з перспективними ринками збуту, удосконалити регіональне оподаткування та митні платежі. Звідси випливає, що господарювання регіональних філій провідних міжнародних корпорацій обумовлене допустимістю та ефективністю процесу переливу капіталів у країни або регіони, що зазнають нестачі певних факторів виробництва.

ТНК сприяють активному використанню таких факторів виробництва, які через локалізацію розмірів бізнес-процесів не можуть бути доцільно використані в національному відтворювальному процесі. Переважна більшість ТНК віддають перевагу збільшенню рентабельності компанії, що передбачає збільшення продажів, зростання частки ринку та підвищення вартості капіталізації компанії, задля задоволення потреб клієнтів.

Огляд основних теорій, що пояснюють сутність транснаціональних компаній, пояснює поведінку та мотивацію іноземних інвесторів, процеси активізації капіталу ТНК, а також втілення методів його державного регулювання в національних інтересах щодо України.

Згідно з вищевикладеним, існують проблеми транснаціоналізації бізнесу в Україні та його впливу на вітчизняну економіку, які можуть бути розглянуті в таких аспектах:

виявлення впливу на економічну сферу країн зарубіжних ТНК, що дозволить зрозуміти, наскільки ефективно їхня участь у українській економіці;

вивчення механізмів та методів державної політики українських ТНК щодо стимулювання та перевірки імпорту капіталу.

Насправді українські транснаціональні компанії значно відрізняються від аналогічних компаній із країн, що розвиваються, вже за вихідною базою свого формування. По-перше, можна зазначити, що вже на шляху зарубіжного інвестування, транснаціональні компанії базуються на більш удосконаленій технологічній базі, а також на вищому рівні управлінського персоналу.

Також значна частина керівників міжнародних транснаціональних компаній, що мають достатній досвід роботи, добре розуміють масштаби

діяльності в галузі управління великими територіально розкиданими виробничими комплексами, притаманними міжнародним компаніям. У той же час, тривалий час функціонуючи в умовах багатонаціональних країн, вони добре опанували специфіку проведення операцій у мультикультурному середовищі.

Не можна забувати й про кризові явища, які відбуваються в українській економіці, і які, у свою чергу, сформували у найсильніших представників ділової еліти здатність адаптуватися до швидких і значних змін зовнішнього оточення.

Таким чином, значення і вплив транснаціональних компаній на розвиток української економіки (та й на світовий економічний розвиток загалом) є надзвичайно високим і зростатиме з кожним роком. Безумовно, транснаціоналізація є об'єктивним процесом формування світової економіки, і, як і будь-який інший процес, вона має як позитивні, так і негативні аспекти.

Оцінка ефективності національних економічних моделей у глобальних умовах тісно пов'язана з усіма етапами процесу управління та своїми результатами здатна спонукати керівника вносити необхідні корективи. При цьому оцінка забезпечує функціонування на підприємстві безперебійного зворотного зв'язку і виступає могутнім важелем зростання результативності управлінського процесу.

Для оцінки результатів діяльності національних економічних моделей у глобальних умовах важливо розглянути найбільші транснаціональні корпорації світу за чисельністю працівників, оскільки саме кількість працівників є важливим індикатором масштабності і впливу ТНК на економіку як окремих країн, так і глобальну економіку в цілому.

Розглянемо більш детально найбільші ТНК у світі за чисельністю працівників (табл.2.4)

Таблиця 2.4 - Найбільші ТНК у світі за чисельністю працівників [34]

№ з/п	Назва	Чистий дохід, млрд дол. США	Зміна чистого доходу, %	Прибуток, млрд долл. США	Відсоткова зміна прибутку	Чисельність співробітників, осіб
1.	Walmart	559 151	6,7%	13 510	-9,2%	2 300 000

2.	State Grid	386 617	0.7	5 580 4	-30%	896 360
3.	China Post Group	96 304	7.8%	4 698 4	5.8%	827 231
4.	Volkswagen	253 965	-10.2%	10 103 5	-35%	662 575
5.	U.S. Postal Service	73,133	2.8%	-9,176	-	569 987

Аналіз найбільших транснаціональних корпорацій світу за чисельністю працівників показує, що ці компанії мають величезний вплив на глобальну економіку. Наприклад, Walmart, лідер за кількістю співробітників, із понад 2,3 мільйона працівників, демонструє високий чистий дохід, хоча й зі зниженням прибутку. Інші компанії, такі як State Grid та China Post Group, також займають лідируючі позиції за кількістю працівників, але з різними результатами щодо прибутку та зміни доходів.

Зокрема, Volkswagen зазнав значного зниження чистого доходу та прибутку, що відображає складнощі, з якими стикаються деякі ТНК у сучасних економічних умовах. U.S. Postal Service, з меншим числом працівників, зафіксувала зростання доходу, але значний збиток по прибутку, що вказує на важливість ефективності управлінських процесів.

Загалом, ці дані підтверджують, що транснаціональні корпорації, незважаючи на різні фінансові результати, відіграють ключову роль у зайнятості, виробничих процесах та глобальних економічних перетвореннях, і їх діяльність має важливе значення для економічного розвитку багатьох країн.

Як приклад, було обрано компанію State Grid. Для розрахунку впливу на продуктивність праці, оскільки ця транснаціональна корпорація є однією з найбільших у світі за доходами та чисельністю працівників. State Grid займає важливу роль у секторі енергетики, що є ключовим для розвитку будь-якої економіки, зокрема для Китаю, де енергетична інфраструктура є основою для індустріалізації та сталого економічного зростання.

Китай був обраний через його статус глобального економічного лідера, який активно сприяє розвитку великих національних компаній, таких як State Grid. Враховуючи масштаби і вплив цієї компанії на економіку Китаю, ми можемо

проаналізувати, як діяльність однієї з найбільших ТНК впливає на продуктивність праці та економічний розвиток країни в цілому.

Модель продуктивності праці, розрахована на основі доходів та чисельності працівників, дозволяє виявити важливі тенденції та фактори, що впливають на ефективність компанії та країни. Це дозволяє оцінити вплив State Grid на інші важливі аспекти, такі як розвиток інфраструктури, рівень зайнятості та економічну стабільність у Китаї.

Такий підхід дає змогу створити точну картину економічних процесів, визначити перспективи розвитку управління персоналом та інших стратегій для покращення економічної ефективності як на рівні компанії, так і на рівні держави. Далі розрахуємо вплив на продуктивність праці State Grid:

$$P = INC_{TNK} / IMP_{TNK} \quad (2.1)$$

P – ідентифікатор;

INC_{TNK} - доходів на підприємствах State Grid

IMP_{TNK} - чисельності зайнятих на підприємствах State Grid

$$P = 386\,617 / 896\,360 = 0.43$$

Проведемо дослідження для виявлення факторів впливу діяльності State Grid на економічний розвиток Китаю. На основі побудованої моделі визначимо перспективи розвитку управління персоналом.

Далі зробимо регресійну модель валютного курсу діяльності ТНК.

Регресійна модель представлена для:

для дослідження впливу політики ТНК на валютний курс

для побудування моделі були використанні показники: валютний курс (e), грошова маса $M3$ (m), внутрішній валовий продукт (y), рівень цін (p) та відсоткова ставка (r). Вони будуть використані як незалежні змінні, які теоретично можуть впливати на залежну змінну.

Далі зробимо регресійну модель валютного курсу діяльності ТНК.

Регресійна модель представлена для:

для дослідження впливу політики ТНК на валютний курс

для побудування моделі були використанні показники: валютний курс (e), грошова маса M3 (m), внутрішній валовий продукт (y), рівень цін (p) та відсоткова ставка (r).

Вони будуть використані як незалежні змінні, які теоретично можуть впливати на залежну змінну.

Таблиця 2.5 - Вихідні дані для розрахунку

Рік	Результуючий показник	Показники-фактори			
Рік	Y, ВВП на душу населення заПКС (доларів США на рік у поточних цінах)	Y, Чистий дохід (\$ млн. дол. США)	X1, Активи (\$ млн. дол. США)	X2, Прибуток ТНК (\$ млн. дол. США)	X3, чисельність персоналу найбільших ТНК
2024	12 442	487617	6580	666088	896360
2023	11 600,40	484906	8970	596616	907677
2022	11 226,64	488056	9174	572309	917717
2021	9 977,69	449903	1033	585278	913546
2020	8 889,45	415129	1071	489838	926067

На основі розрахунку і аналізу результуючого показника та факторів, можна зробити висновок, що економічні показники, такі як ВВП на душу населення, чистий дохід, активи, прибуток ТНК та чисельність персоналу, мають прямий вплив на загальний економічний розвиток.

За період з 2020 по 2024 роки спостерігається стабільне збільшення ВВП на душу населення, що свідчить про поступове покращення економічної ситуації. Однак при цьому відбуваються коливання в інших показниках, зокрема в чистому доході та прибутку ТНК, що також може свідчити про вплив зовнішніх і внутрішніх економічних факторів.

Показники активів і прибутку ТНК демонструють залежність між фінансовим результатом та ресурсами, якими володіють найбільші транснаціональні корпорації.

Збільшення прибутку ТНК у період 2024 року на фоні зменшення чисельності персоналу може свідчити про впровадження більш ефективних моделей управління та автоматизації виробничих процесів. З іншого боку, зменшення чисельності працівників при зростанні фінансових показників вказує на значний вплив технологічних змін та оптимізації бізнес-процесів.

Таким чином, аналіз динаміки цих показників дозволяє зробити висновок про важливість збереження балансу між економічним ростом, ефективністю корпорацій та розвитком трудових ресурсів для забезпечення сталого економічного розвитку країни.

Такий процес як транснаціоналізація українського бізнесу та його вплив на вітчизняну економіку є процесом розвитку людства та його технологій, а також однією із сторін глобалізації.

Проте в цілому переважає позитивна оцінка транснаціоналізації, що сприяє інтеграції України в глобальну економіку, розвитку тісніших відносин з окремими країнами, стимулюванню модернізації економіки на основі впровадження інновацій, що веде до покращення її інституційної структури, формуванню абсолютно нової економічної та юридичної ситуації для всього українського бізнесу та економіки в цілому.

Таблиця 2.6 - Результати регресійного аналізу впливу факторів транснаціоналізації на показник ВВП на душу населення за ПКС національних економічних моделей у глобальних умовах [43]

Показник	Значення
<i>Регресійна статистика</i>	
Множинний R	1,00
R ²	1,00
Нормований R ²	67535,00

Стандартна похибка	0,00
Спостереження	6,00
<i>Коефіцієнти</i>	
Y-перетин	-18146,25
Змінна X_1	-0,582215
Змінна X_2	0,027553
Змінна X_3	0,028457

Результати регресійного аналізу вказують на сильний вплив факторів транснаціоналізації на показник ВВП на душу населення за ПКС національних економічних моделей.

Множинний коефіцієнт кореляції (R) та коефіцієнт детермінації (R²) рівні 1,00, що свідчить про наявність ідеальної лінійної залежності між змінними. Це означає, що фактори X_1 , X_2 та X_3 мають значний вплив на ВВП на душу населення, хоча значення стандартної похибки дорівнює 0, що вказує на дуже точний прогноз моделі.

Перетин Y у моделі має значення -18146,25, що можна інтерпретувати як базовий рівень ВВП на душу населення в умовах нульових значень всіх факторів. Змінна X_1 , що відображає активи, має від'ємний коефіцієнт (-0,582215), що свідчить про зворотній вплив цього фактора на ВВП на душу населення.

Натомість змінні X_2 (прибуток ТНК) та X_3 (чисельність персоналу) мають позитивні коефіцієнти (0,027553 та 0,028457 відповідно), що вказує на їх позитивний вплив на економічне зростання, яке зростає зі збільшенням прибутку ТНК та чисельності персоналу. Високий рівень кореляції між змінними підтверджує важливість транснаціональних процесів у формуванні національного економічного потенціалу.

Визначено, що валютний курс БНК є важливим механізмом, за допомогою якого здійснюються міжнародні розрахунки та порівнюються рівні розвитку економіки країн. На нього впливають багато факторів, такі як стан платіжного балансу, величина ВВП, рівень інфляції, рівень реальної процентної ставки в країні, обсяг грошової маси в країні, експорт та імпорт.

З наведених розрахунків можна зробити висновок, що на показник ВВП на душу населення за ПКС (дол. США на рік у поточних цінах) найбільше впливає показник X_3 «чисельність персоналу найбільших ТНК».

Далі для дослідження впливу факторів ВВП країни (X_1), індекс споживчих цін (X_2), обсяг грошової маси M_2 (X_3), обсяг експорту (X_4) та імпорту (X_5) на валютний курс (Y) резервних валют та юаня було використано кореляційно-регресійний аналіз.

Таблиця 2.7 - Регресійна модель валютного курсу ТНК для компанії State Grid
[43]

Валюта	Рівняння регресії	Коефіцієнт детермінації R^2
Долар США	$Y = -4601,5 + 0,44x_1 - 7,6x_2 - 10,4x_3 + 6,36x_4 - 6,13x_5$	0,97
Євро	$Y = -1,07 + 0,001x_1 - 0,01x_2 - 0,0003x_3 - 0,01x_4 - 0,13x_5$	0,88
Японська єна	$Y = -333,2 - 11,6x_1 + 9,09x_2 + 0,97x_3 - 0,99x_4 - 1,31x_5$	0,99
Фунт стерлінгів	$Y = 1,59 - 0,14x_1 - 0,008x_2 - 0,002x_3 + 0,003x_4 - 0,004x_5$	0,99
Швейцарський франк	$Y = -2,57 + 0,41x_1 - 0,02x_2 - 0,001x_3 - 0,03x_4 - 0,09x_5$	0,97

Результати регресійного аналізу валютного курсу для компанії State Grid показують, що кожна з валют має свою специфічну регресійну модель, яка визначає вплив ряду змінних на валютний курс.

Коефіцієнт детермінації (R^2) для різних валют варіюється, при цьому для долара США та швейцарського франка він становить 0,97, що вказує на високий рівень пояснення змін валютних курсів цими моделями. Для японської єни та фунта стерлінгів цей коефіцієнт ще вищий (0,99), що свідчить про надзвичайно точне прогнозування валютних курсів на основі зазначених змінних.

Моделі для євро мають нижчий коефіцієнт детермінації (0,88), що вказує на меншу точність у прогнозуванні валютного курсу цієї валюти. Аналіз кожної валюти дозволяє визначити, які фактори мають найбільший вплив на валютні курси для компанії State Grid, що може бути корисним для прийняття рішень щодо управління валютними ризиками та оптимізації фінансових стратегій.

Аналізуючи дану тему можна виділити дві основні концепції, покладені в основу оцінки ефективності управління персоналом.

В першій з них, ефективність управління персоналом оцінюється, виходячи з органічної єдності управління і виробництва, але при цьому внесок власне управління персоналом в ефективність виробництва не визначається. Друга концепція акцентує на визначення внеску управління персоналом в ефективність виробництва.

Кількісна оцінка цього внеску є надзвичайно важкою задачею, оскільки навіть відповідних звітних показників доки що не існує. Тому більшість методик оцінки ефективності управління персоналом дотримується першого підходу.

Для кожної валюти процедура аналізу однакова, тож, розглянемо її на прикладі єни. Отримуємо, що коефіцієнт кореляції R_2 коливається від 0,88 до 0,99, що вказує на досить тісний зв'язок факторів з результатом. У стовпчику "Коефіцієнти" маємо відповідні коефіцієнти перед змінними в рівнянні регресії:

$$\begin{aligned} &— Y = -4601,5 + 0,44x_1 - 7,6x_2 - 10,4x_3 + 6,36x_4 - 6,13x_5, \\ &— Y = -1,07 + 0,001x_1 - 0,01x_2 - 0,0003x_3 - 0,01x_4 - 0,13x_5, \\ &— Y = -333,2 - 11,6x_1 + 9,09x_2 + 0,97x_3 - 0,99x_4 - 1,31x_5, \\ &— Y = 1,59 - 0,14x_1 - 0,008x_2 - 0,002x_3 + 0,003x_4 - 0,004x_5, \\ &— Y = -2,57 + 0,41x_1 - 0,02x_2 - 0,001x_3 - 0,03x_4 - 0,09x_5, \end{aligned}$$

що дає змогу визначити вплив кожного фактору на результат.

Визначено, що валютний курс ТНК є важливим механізмом, за допомогою якого здійснюються міжнародні розрахунки та порівнюються рівні розвитку економіки країн. На нього впливають багато факторів, такі як стан платіжного балансу, величина ВВП, рівень інфляції, рівень реальної процентної ставки в країні, обсяг грошової маси в країні, експорт та імпорт.

Таким чином в управлінні ТНК, найкращою компанією буде State Grid, та управління компанією в доларах.

Отже, оцінка результатів діяльності національних економічних моделей у глобальних умовах показує важливість транснаціональних корпорацій, таких як State Grid, у формуванні економічного розвитку країн. Динаміка економічних

показників, таких як ВВП на душу населення, чистий дохід та чисельність персоналу, демонструє, як ТНК впливають на національні економічні системи.

Результати регресійного аналізу підтверджують, що фактори, як активи, прибуток та чисельність працівників, значною мірою впливають на економічний потенціал країни.

Коефіцієнти детермінації, близькі до 1, свідчать про високий рівень точності прогнозів, що дозволяє робити ефективні економічні прогнози та стратегії управління. Виявлено, що чисельність персоналу є одним із найбільш вагомих факторів, які сприяють економічному зростанню в країнах, де активно діють ТНК.

У цьому контексті можна стверджувати, що транснаціоналізація позитивно впливає на інтеграцію національних економік у глобальні процеси, сприяючи економічному розвитку, покращенню інфраструктури та модернізації виробництва.

Крім того, оптимізація управлінських процесів у великих компаніях дозволяє досягати високих результатів при зменшеній чисельності персоналу, що є важливим фактором для сталого розвитку.

Таким чином, транснаціональні корпорації не лише стимулюють економічне зростання, але й визначають ключові напрямки розвитку національних економік у глобалізованому світі.

2.4. Напрями вдосконалення національних економічних моделей в умовах глобальних викликів

Напрями вдосконалення національних економічних моделей в умовах глобальних викликів-це комплекс заходів та стратегій, спрямованих на адаптацію економічних систем до швидких змін у глобальній економіці.

В умовах глобалізації та постійних економічних і технологічних трансформацій важливо розробляти моделі, які враховують виклики, такі як зміни клімату, цифровізація, міжнародна конкуренція, демографічні зміни, пандемії та інші глобальні фактори.

До основних напрямів можна віднести підвищення ефективності використання ресурсів, стимулювання інноваційного розвитку, розвиток інфраструктури, підтримку сталого економічного зростання, удосконалення системи управління державними фінансами, сприяння інтеграції в глобальні ринки, а також розвиток людського капіталу через освіту та професійну підготовку.

Зокрема, необхідно враховувати необхідність підвищення стійкості національних економічних систем до зовнішніх шоків та забезпечення інклюзивного зростання, що дозволяє зменшити соціальну нерівність та забезпечити стійкість економіки в умовах непередбачуваних глобальних змін.

Розглянемо основні напрями вдосконалення національних економічних моделей в умовах глобальних викликів (табл.2.8):

Таблиця.2.8 - Напрями вдосконалення національних економічних моделей в умовах глобальних викликів [43]

Напрями вдосконалення економічних моделей	Метод оцінки	Очікуваний ефект	Приклад розрахунку
Підвищення стійкості економіки до глобальних шоків	Оцінка впливу на ВВП, рівень зайнятості, стабільність фінансової системи	Мінімізація втрат під час глобальних криз	Зменшення втрат ВВП з 10% до 5%, що дозволяє зберегти 5% ВВП
Інноваційний розвиток та цифровізація	Зростання продуктивності праці, ефективність виробництва, конкурентоспроможність	Збільшення темпів економічного зростання через нові технології	Збільшення продуктивності на 3-5% щорічно
Підтримка зеленої економіки та сталого розвитку	Зниження екологічного сліду, зменшення енергетичних витрат, створення нових робочих місць	Зменшення витрат на екологічні катастрофи, розвиток відновлювальних джерел енергії	Перехід на відновлювальні джерела енергії може зменшити енергетичні витрати на 15-20% за 5-7 років
Поглиблення економічної інтеграції та міжнародної співпраці	Зростання обсягів торгівлі, збільшення інвестицій, інтеграція в міжнародні економічні організації	Підвищення експортного потенціалу та залучення інвестицій	Участь в міжнародних угодах може збільшити експорт на 10-15%

Розвиток людського капіталу	Зростання рівня освіти, кваліфікації робочої сили, рівень зайнятості	Підвищення рівня зайнятості та продуктивності праці	Підвищення рівня освіти на 1% може збільшити продуктивність на 2-3% через 3-5 років
Створення ефективної системи управління державними фінансами	Зниження рівня дефіциту бюджету, збільшення ефективності використання бюджетних коштів	Підвищення прозорості державних витрат, зниження корупції	Зменшення витрат на управління держфінансами на 5-10% завдяки ефективнішому використанню ресурсів
Сприяння підприємницькому клімату та малому бізнесу	Зростання кількості малих та середніх підприємств, збільшення рівня інвестицій	Створення нових робочих місць, зростання інвестицій, покращення умов для розвитку підприємств	Спростування регуляцій і податків може призвести до зростання малого бізнесу на 5-10% щорічно
Диверсифікація економіки	Зростання кількості секторів економіки, зменшення залежності від однієї галузі	Підвищення стійкості економіки до глобальних шоків, зменшення ризиків від зовнішніх змін	Диверсифікація може зменшити залежність від одного сектора на 10-15% за 5 років
Економічна інклюзивність	Зменшення рівня нерівності, зростання доступу до економічних можливостей для різних соціальних груп	Підвищення соціальної стабільності, зменшення бідності, поліпшення рівня життя	Зменшення соціальної нерівності на 10% може підвищити загальний добробут на 2-3%
Підвищення адаптивності економічної політики	Оцінка гнучкості економічної політики в умовах змін	Швидка реакція на зміни та мінімізація негативних наслідків криз	Швидка адаптація може зменшити втрати на 2-3% в умовах кризових ситуацій

З усіх наведених напрямів вдосконалення національних економічних моделей, найкращим є підвищення стійкості економіки до глобальних шоків. Це найважливіший напрям, оскільки глобальні виклики, такі як фінансові кризи, пандемії чи зміни клімату, можуть серйозно вплинути на економічний розвиток і добробут населення.

Стратегії, які дозволяють мінімізувати негативні наслідки таких шоків, мають довгостроковий ефект, адже забезпечують економічну стабільність у

складних умовах. Крім того, в умовах глобалізації економічні зв'язки стають більш уразливими до зовнішніх факторів, тому здатність адаптуватися до цих викликів є ключовою для ефективного розвитку економіки.

Найгіршим напрямом є підвищення адаптивності економічної політики. Хоча гнучкість і здатність швидко реагувати на зміни є важливими, сам по собі цей напрям не забезпечує стабільного і сталого розвитку.

Без стратегічних і довгострокових змін, спрямованих на розвиток ключових секторів економіки або поліпшення соціальної інклюзивності, швидкі політичні рішення можуть бути поверховими і не вирішувати фундаментальних проблем економіки.

Такі зміни можуть бути ефективними лише у короткостроковій перспективі і не завжди відповідають глибоким викликам, з якими стикається країна в глобальному контексті.

Висновок щодо напрямів вдосконалення національних економічних моделей в умовах глобальних викликів показує, що кожен із запропонованих напрямків має значний потенціал для поліпшення економічної ситуації в країні.

Підвищення стійкості економіки до глобальних шоків дозволяє зменшити негативні наслідки від фінансових чи природних катастроф, що в кінцевому результаті зберігає частину національного доходу. Інноваційний розвиток та цифровізація відіграють ключову роль у зростанні продуктивності праці та підвищенні конкурентоспроможності, що стає важливим фактором для довгострокового економічного зростання.

Сталий розвиток та підтримка зеленої економіки дозволяють не лише зменшити екологічний вплив, але й забезпечити енергетичну ефективність, що допомагає знизити витрати та покращити загальний економічний стан.

Поглиблення економічної інтеграції сприяє залученню інвестицій і розширенню ринків для національних товаровиробників, що підвищує експортний потенціал країни. Вклад у розвиток людського капіталу та освіти дозволяє підвищити кваліфікацію робочої сили, що безпосередньо впливає на продуктивність праці і стабільність зайнятості.

Створення ефективної системи управління фінансами також є важливим чинником для забезпечення стабільності економіки та зменшення корупційних ризиків. Важливим аспектом є підтримка підприємництва, зокрема малого та середнього бізнесу, що сприяє зростанню нових робочих місць і розвитку економіки в цілому.

Диверсифікація економіки дає можливість зменшити залежність від одного сектора і підвищити стійкість до зовнішніх змін. Підвищення економічної інклюзивності зменшує соціальні нерівності та підвищує рівень життя, створюючи умови для більш стабільного і справедливого розвитку. Всі ці напрямки разом сприяють створенню більш адаптивної, стійкої та конкурентоспроможної економіки, здатної швидко реагувати на нові глобальні виклики, зменшуючи їх негативний вплив.

ВИСНОВКИ

У рамках цієї дипломної роботи було проведено детальне дослідження трансформації національних економічних моделей в умовах глобалізації, зокрема досліджено їх сутність, методи формування, методичні підходи до оцінювання та напрямки вдосконалення.

В роботі були визначені основні проблеми та виклики, з якими стикаються національні економічні моделі в умовах глобалізації, а також запропоновані практичні рекомендації для їх адаптації до сучасних глобальних змін.

Перш за все, в рамках теоретичної частини було розглянуто сутність національних економічних моделей, їх роль у глобальних економічних процесах та вплив глобалізації на ці моделі.

Підкреслено, що національні економічні моделі є основою для формування економічної політики, і їх трансформація є необхідною для адаптації до умов глобальних економічних змін.

Окрему увагу було приділено методам та особливостям формування національних економічних моделей в умовах глобалізації, зокрема необхідності врахування нових економічних реалій, таких як інтеграція в міжнародні ринки, нові технологічні тренди, зміни у світовій економіці та екологічні виклики.

У другому розділі роботи було проведено оцінку трансформації національних економічних моделей, зокрема оцінено роль цих моделей у сучасному економічному розвитку, проведена діагностика конкурентних переваг національних економік у глобальних умовах та оцінка результатів діяльності національних економічних моделей.

На основі аналізу було виявлено, що глобальні економічні зміни значно впливають на конкурентоспроможність та ефективність національних економік, зокрема через міжнародну інтеграцію, економічні кризи, технологічні зміни та екологічні виклики.

Важливою частиною роботи є розробка напрямів вдосконалення національних економічних моделей в умовах глобальних викликів. Були визначені

основні стратегії для поліпшення ефективності економічних моделей, що включають інноваційний розвиток, розвиток людського капіталу, підтримку зеленої економіки, диверсифікацію економіки та покращення інституціональної структури. Пропоновані заходи можуть бути використані для адаптації національних економік до змін, що відбуваються в глобальному економічному середовищі.

Таким чином, в результаті проведеного дослідження було не лише проаналізовано існуючі проблеми та виклики, з якими стикаються національні економічні моделі в умовах глобалізації, але й розроблені конкретні рекомендації та стратегії для їх вдосконалення.

Робота має теоретико-методичне значення, оскільки сформульовані підходи та рекомендації можуть бути використані для аналізу та адаптації економічних моделей як в Україні, так і в інших країнах, що стикаються з подібними проблемами в умовах глобалізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алішов Г. Н. Роль транснаціональних компаній у розвитку національної економіки України. Ефективна економіка. 2016. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6280>. (дата звернення: 17.03.2025)
2. Боровик Ю. Т. «Зелена економіка»: сутність, принципи, перспективи для України. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2020. № 69. С. 75–83. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vetp_2020_69_10 (дата звернення: 28.03.2025)
3. Гапак Р.М. Виклики та можливості транснаціоналізації бізнесу. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2024. № 52. С. 1–6. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/52_2024ua/7.pdf.
4. Гражевська Н.І. Цифрова трансформація економіки в умовах посилення глобальних ризиків і загроз. Економічна наука. 2018. № 8. С. 1–5. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/8_2021/11.pdf. (дата звернення: 17.03.2025)
5. Заінчківська М. Вплив транснаціональних компаній на розвиток емерджентних економіки. Підприємництво та інновації, (8), 2019 С. 34-39. URL: <https://doi.org/10.37320/2415-3583/8.5> (дата звернення: 17.03.2025)
6. Зінчук Т. Діалектика розвитку «Зеленої економіки» в умовах глобалізації. Економіка та суспільство. 2022. № 44. С. 1–5. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-86> (дата звернення: 28.03.2025)
7. Іванова М.І. Економічна глобалізація: тенденції та виклики. Харків: ХДУХТ, 2019. URL: https://www.ukrbook.net/litopys/Knigki/2021/L_k_17_2021.pdf (дата звернення: 17.03.2025)
8. Корецька Н. І. Роль транснаціональних корпорацій в процесах глобалізації світової економіки. Економічні науки. Вип. 18. 2021. С. 75-83. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecnre_2021_18_11 (дата звернення: 17.03.2025)
9. Ковальчук С.В. Економічна глобалізація: сучасні тенденції та виклики для України. - Львів: Каменярь, 2019.

URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4590/4533>

(дата звернення: 17.03.2025)

10. Квач Я. П. «Зелена економіка»: можливості для України. Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. Вип. 6. С. 52–56 URL: <http://global-national.in.ua/issue-6-2015/14-vipusk-6-lipen-2015-r/983-kvach-ya-p-firsova-k-v-borisov-o-g-zelena-ekonomika-mozhlivosti-dlya-ukrajini> (дата звернення: 28.03.2025)
11. Лисенко Ж.П. Вплив діяльності транснаціональних корпорацій на економічний розвиток України. Економіка і суспільство. **2016**. № 3. С. 1–6. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/3_ukr/72.pdf. (дата звернення: 17.03.2025)
12. Ломачинська І. А. Інноваційна діяльність ТНК та її роль у розвитку світової економіки. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2017. С. 1-5. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/7_2_2016ua/21.pdf (дата звернення: 17.03.2025)
13. Маковоз О. С. Зелена економіка як запорука сталого розвитку. Європейський вектор модернізації економіки: креативність, прозорість та сталий розвиток : матеріали X Ювілейної Міжнар. наук.-практ. конф. (18-19 квіт. 2018 р.). Харків : Панов А.М., 2018. Ч. 2. С. 159–168. URL: <https://www.semanticscholar.org/paper/%D0%97%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B0-%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D0%BA%D0%B0-%D1%8F%D0%BA-%D0%B7%D0%B0%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%83%D0%BA%D0%B0-%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%BE-%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83-%D0%9C%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B7-Makovoz/16bf2bd20433d794966fdcf628338fa57d951bc5> (дата звернення: 28.03.2025)

- 14.Марченко О. І. «Зелена» економіка: теоретичні аспекти. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2019. Вип. 6(23). С. 535–541. URI: <http://srd.pgasa.dp.ua:8080/xmlui/handle/123456789/2674> (дата звернення: 28.03.2025)
- 15.Осіпова Л.В. Вплив глобалізації на сучасні економічні моделі: нові виклики та можливості. Економіка та суспільство. 2024. № 66. С. 1–7. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-66-78> (дата звернення: 28.03.2025)
- 16.Різник Д.В. Вплив глобалізаційних процесів на українську економіку: аналіз та стратегії. Академічні візії. 2024. № 28. С. 1–15. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10705493> (дата звернення: 26.03.2025)
- 17.Рехтета О.М. Трансформація національної економіки в глобальному вимірі. Економіка та суспільство. 2018. № 16. С. 1–5. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/16_ukr/32.pdf (дата звернення: 28.03.2025).
- 18.Рус-Полтавська А. Ключовий фактор у реалізації завдань емерджентної економіки. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. 2016. Вип. 6. С. 10–14. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=drep_2016_6_4 (дата звернення: 17.03.2025)
- 19.Рублик П. В. Глобальні трансформації національних економічних моделей, КНЕУ ім. Вадима Гетьмана, Ф-т міжнар. економіки і менеджменту, Каф. міжнар. економіки. Київ, 2023. С. 72. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/items/bc0656c4-3bbb-43c5-9c66-03147b0543fd> (дата звернення: 17.03.2025)
- 20.Рейтинг Fortune 500- топ-10 найприбутковіших компаній світу- abiznes.com.ua. abiznes.com.ua. URL: <https://abiznes.com.ua/vid-walmart-do-cvs-health-top-10-nayuspishnishykh-kompaniy-planety-2024-roku-2094/> (дата звернення: 22.03.2025).

21. Сіденко В.Р. Глобальні структурні трансформації та тренди економіки України. Економіка і прогнозування. 2018. № 1. С. 1–30. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/EP_18_1_37_uk.pdf (дата звернення: 28.03.2025)
22. Смерічевський С. Ф. Трансформація економічних процесів в контексті глобалізаційних зрушень. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2018. Т. 2, № 22. С. 1–7. URL: http://visnyk-ecnom.uzhnu.uz.ua/archive/22_2_2018ua/33.pdf. (дата звернення: 17.03.2025)
23. Соколовська О.М. Роль транснаціональних корпорацій у формуванні інвестиційної безпеки України. Центральний науковий вісник. 2019. № 3. С. 1–9. URL: [https://economics.kntu.kr.ua/pdf/3\(36\)/37.pdf](https://economics.kntu.kr.ua/pdf/3(36)/37.pdf). (дата звернення: 17.03.2025)
24. Стукало Н. Глобальні тренди розвитку соціальної економіки. *Міжнародна економічна політика*. 2021. Т. 34, № 1. С. 1–16. URL: http://iepjournal.com/journals/34/2021_34_1_Stukalo_Simakhova.pdf (дата звернення: 28.03.2025)
25. Толстова А.В. Трансформаційні зміни глобальної економіки: досвід та вплив на економіку України. Загальноекономічні питання. 2023. С. 1–12. URL: <http://lib.kart.edu.ua/bitstream/123456789/21012/1/Tolstova.pdf> (дата звернення: 17.03.2025)
26. Уманців Ю.М. Трансформаційні процеси в економіці в умовах глобальної конкуренції: цифровий вимір. Економічна теорія та право. 2023. Т. 53, № 2. С. 1–10. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/2fae6ef7-afcc-4b67-aac4-2bc1202c44bd/content>. (дата звернення: 17.03.2025)
27. Федотова Ю. В. Національні економіки в умовах новітніх глобальних викликів. матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., Харків, 1–28 лютого. Харків. 2023. С.1-14. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/25808/3/2023_%D0%91%D1%83%D0%B4%D1%8F%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D0%A5%D0%B0%D1%80%D0%BA%D1%96%D0%B2_133-135.pdf (дата звернення: 28.03.2025)

28. Шевченко І.О. Концептуальний підхід до трансформації глобальної економіки з урахуванням розвитку глобальних ринків. ВІСНИК СХІДНОУКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ імені Володимира Даля. 2022. Т. 4, № 274. С. 1–7. URL: <file:///C:/Users/admin/Downloads/12.pdf> (дата звернення: 28.03.2025)
29. Шкляр В. Сучасний стан та наслідки діяльності транснаціональних корпорацій в умовах глобалізації світової економіки. Економіка та суспільство. 2019. Держ. ун-т інфраструктури та технологій, № 45. URL: <https://em.duit.in.ua/index.php/home/article/view/118>. (дата звернення: 17.03.2025)
30. Штань М. Державне стимулювання розвитку національної економіки в умовах глобалізації. Банківська справа. 2017. № 2 (143). С. 44–54. URL: <https://nam.kyiv.ua/files/publications/spetsrada/dysertatsiia-shtan-mv.pdf> (дата звернення: 17.03.2025)
31. Яворська О. Г. Теоретико-методологічні засади дослідження інтелектуального капіталу зеленого підприємництва. Економіка та держава. 2020. № 12. С. 34–39. URL: <https://ev.nmu.org.ua/docs/2024/EV20241.pdf> (дата звернення: 28.03.2025)
32. IMF Staff Reports for the G-20 Mutual Assessment Process. International Monetary Fund. URL: <http://www.imf.org/external/np/g20/pdf/110411.pdf> (дата звернення: 17.03.2025)
33. Investment and Technology Policies for Competitiveness: Review of Successful Country Experiences. United Nations Conference on Trade and Development. URL: https://unctad.org/en/Docs/iteipc20032_en.pdf (дата звернення: 17.03.2025)
34. Editors F. Fortune Global 500. Fortune. URL: <https://fortune.com/ranking/global500/2024/> (date of access: 22.03.2025).
35. Efremov, V. and Vladymyrova, Y. “Osobennosti transnatsyonalizatsyy kompaniy Yuzhnoj Korey. Ynnovatsyy y ynvestytsyy”, vol. 2, 2017. pp. 27–34.
36. Editors F. Fortune Global 500. Fortune. URL: <https://fortune.com/ranking/global500/> (date of access: 28.03.2025).

37. Bereznoy, A. Corporate Foresight y Multinational Business Strategies / A. Bereznoy // The Foresight. 2017. №1. - P.43-58.
38. Makogon, Y.V. Розвиток transnational corporations in the aspect of globalization / Y.V. Makogon // Economics and development. 2018. №159. P.98-106.
39. Mirzaev, R. Transportation communications and geopolitics in the Great Silk Road region / R. Mirzaev // Central Asia and the Caucasus. 2019. №2. P.66-75.
40. Cameron A., Clouth S. A guidebook to the Green Economy. Issue 1: Green Economy, Green Growth, and Low-Carbon Development – history, definitions and a guide to recent publications / UN Division for Sustainable Development. 2012. 64 p. URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/GE%20Guidebook.pdf>. (дата звернення 28.03.2025).
41. The Countries With The Most Billionaires 2024. Forbes. URL: <https://www.forbes.com/sites/devinseanmartin/2024/04/02/the-countries-with-the-most-billionaires-2024/> (date of access: 31.05.2025).
42. Largest Companies In The World. Global Finance Magazine. URL: <https://gfmag.com/data/biggest-company-in-the-world/> (date of access: 31.05.2025).
43. Transnational Corporations vs Countries: Who's Really Got the Power? - BCPHR Journal. *BCPHR Journal - Translating Social Justice into Optimal Health*. URL: <https://bcphr.org/68-article-carpenter2/> (date of access: 31.05.2025).